

Referenser

- Adriansson, Lottie, *Ett mänskligt möte – en daglig rättighet*. FOU-rapport 2001-01, Stockholms läns landsting.
- Barnombudsmannen. Rapport från barnens myndighet 2002. *Många syns inte, men finns ändå*.
- Bengtsson, Hans (red.). *Politik, lag och praktik. Implementering av 1994 års handikappreform*. Studentlitteratur, ISBN 91-44-00756-6. Artikelnr 6752.
- Bergstrand, Bengt Olof, *LSS och LASS – stöd och service till funktionshindrade 2002*
- Bergström/Ångström ”Grädden på moset”. *Råd och stöd för psykiskt funktionshindrade i Skellefteå*, Umeå universitet, Institutionen för socialt arbete, vårterminen 1998.
- Brandell, Inger, *Styrd eller självbestämmande? Om möjlighet till autonomi i och genom handikappreformens ”råd och stöd”*. Umeå universitet, sociologiska institutionen, november 1998.
- Clevesköld/Lundgren/Thunved, *Handläggning inom socialtjänsten*.
- Dahlberg Markstedt, Malin, *Lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, LSS, sedd ur ett barn- och ungdomsperspektiv*, Juridikum, Stockholms universitet, juni 2002.
- DHR Göteborgsavdelningen, *Redovisning och utvärdering av LaSse-projektet*. 1994.
- Ekemo, Mats. *Den mångtydiga FoU-idén - lokala FoU-enheters mening och betydelse*. Örebro universitet. ISBN 91-7668-300-1.
- Goude/Holm/Söderhäll, *Råd och stöd enligt LSS §9:1. Från vante till tumme?* Pedagogiska institutionen Uppsala universitet, hösten 2000.
- Hammarberg, Thomas. *Mänskliga rättigheter, konventionen om barnets rättigheter*. November 2000. ISBN 91-7496-227-2.
- Handikappombudsmannen, *Rapport till regeringen. Tänk tillgängligt*, April 2002

- Handikappombudsmannen. Rapport till regeringen. *Skydda mot diskriminering. Stärk den enskilda människans rätt*. Maj 2003. ISSN 1401-2596.
- Hollander, Anna, *Rättighetslag i teori och praxis*.
HSO Skåne, *Faktablad*, februari 2004.
- HSO Skåne, *Råd och stöd - LSS - på brukarnas villkor*. September 2002.
- HSO, Malmöhus län, *Goda råd är dyr! En kartläggning över hur statsbidragen till rådgivning och annat personligt stöd för persongrupp 3 i LSS har använts*. 1996–1997.
- Hälso- och sjukvårdsstyrelsen i Västra Götalandsregionen/LaSsekooperativet i Göteborg. *Överenskommelse om insatser inom handikappområdet för åren 2002–2004*.
- Hörselskadades Riksförbund. Årsrapport 2003. *På slak lina, om hörselskadades situation i Sverige*.
- Hörselskadades Riksförbund. Årsrapport 2004. *Mitt i och utanför, om hörselskadades situation i Sverige*.
- INTRA 4 * 01
- Jakobsson, Annika, *Råd och stöd – från expertinsats till personligt ombud?* Stockholms universitet, Statsvetenskapliga institutionen, vårterminen 1999.
- Kommunförbundet Malmöhus, *Råd- och stödprojekt i Malmöhus län*, mars 1996. Skriftserie 1996:1.
- Kommunförbundet Skåne/region Skåne, *Gränssnitt för samverkan i Skåne – slutrapport*. April 2002.
- Kommunförbundet Stockholms län, *Kommunala synpunkter på landstingets översyn av den öppna habiliteringen för vuxna*, 2001-02-23.
- Landstinget i Uppsala län, *Årsredovisning 2000 för habiliterings- och hjälpmedelsverksamheten*. Dnr HOH 2001-0028
- Landstinget i Värmland, LSS-funktionen. *Sammanställning av uppföljning av beslut om råd och stöd enligt LSS*. Maj 2001.
- Landstinget Kronoberg, Rehabcentrum, vuxenhabiliteringen. *Tid att tänka om, kompetensutveckling av personal kring begåvningsstöd till vuxna personer med grav utvecklingsstörning*.
- Landstingsförbundet projekt. *Rådgivning och annat personligt stöd för funktionshindrade*. December 1997, ISBN 91-7188-403-3.
- Landstingsförbundet, *Landstingets ansvar på handikappområdet*, 1996-02-22, LF 242-96.
- Landstingsförbundet, *Sammanställning av enkätsvar*, 1999-08-27, LF 705-99.

- Länsstyrelsen Hallands län, *LSS-verksamheten, Falkenbergs kommun*. April 1996.
- Länsstyrelsen Hallands län, *LSS-verksamheten, Hylte kommun*. November 1995.
- Länsstyrelsen Hallands län, *LSS-verksamheten, Kungsbacka kommun*. April 1995.
- Länsstyrelsen Hallands län, *LSS-verksamheten, Laholms kommun*. Januari 1997.
- Länsstyrelsen Hallands län, *LSS-verksamheten, Varbergs kommun*. Juli 1995.
- Länsstyrelsen Hallands län, sociala enheten. *LSS rådgivning och annat personligt stöd, landstinget Halland*, oktober 1996.
- Länsstyrelsen Hallands län, sociala enheten. *LSS-verksamheten, Halmstads kommun*. Januari 1997.
- Länsstyrelsen i Kronobergs län. *Råd och stöd enligt LSS*. ISSN 1103-8209, meddelande 1998:4.
- Länsstyrelsen i Skåne län, *Råd och annat personligt stöd LSS*, rapport 2001:11, ISSN 1402/3393.
- Länsstyrelsen i Västerbottens län, rapport april 1997, *Råd och stöd. Uppföljning av landstingets verksamhet i Västerbotten och Norrbotten*.
- Länsstyrelsen Skaraborg. *Uppföljningsrapport maj 1995, Rådgivning och annat personligt stöd, LSS*. En kartläggning av landstingets handläggning.
- Norström/Thunved. *Nya Sociallagarna*
- Riksförsäkringsverket Analysera 2002:13. *För barnets bästa - en studie över hur föräldrar till barn med funktionshinder upplever det offentliga stödsystemet*.
- Riksförsäkringsverket, Analysera 2002:1. *Frihet och beroende. Personer med funktionshinder beskriver samhällets stödsystem*.
- Riksförsäkringsverket, Analysera 2003:15. *Ojämlighet i levnadsvillkor, en jämförelse mellan personer med funktionshinder och övriga befolkningen*.
- Riksförsäkringsverket. Socialförsäkringsboken 2002. *Idé och verklighet i handikappolitiken*. ISBN 91-89303-23-7.
- Sahlin, Jan, *Hälso- och sjukvårdslagen*
- Schizofreniförbundet, *Schizofreniförbundets värdegrund. Policyprogram utifrån FN:s standardregler för delaktighet och jämlikhet*. 2003.
- Socialmedicinsk tidskrift 2002 häfte 6

- Socialstyrelsen, *Att beskriva levnadsförhållanden. Ett brukarperspektiv från handikapprörelsen*. Maj 2004, artikelnr 2004-118-5.
- Socialstyrelsen, *Handikappreformen*, slutrapport 1997. 1997:4.
- Socialstyrelsen, *Individuell plan på den enskildes villkor. Del 2 Planer enligt HSL och LSS i praktiken*, juni 2001
- Socialstyrelsen, *Individuell plan på den enskildes villkor. En probleminventering om individuell plan enligt LSS*, juni 2000
- Socialstyrelsen, *Kartläggning av barns och ungdomars habilitering. En utvärdering genomförd 2002–2003 av Markör AB*
- Socialstyrelsen, *Klassifikation av funktionstillstånd, funktionshinder och hälsa (kortversion)*. November 2003. ISBN 91-7201-822-4. Artikelnr 2003-4-2.
- Socialstyrelsen, kunskapsöversikt. *Att ta till vara den enskildes tysta kunskap. Sex års erfarenheter av studien ”30 brukare om sin rehabilitering”*. Maj 2002. ISBN 91-7201-667-1, artikelnr 2002-110-18.
- Socialstyrelsen, kunskapsöversikt. *Personligt ombud. Teser och tips*. ISBN 91-7201-619-1. Artikelnr 2002-110-1.
- Socialstyrelsen, lägesbeskrivning, *Hur många har en individuell plan enligt LSS? Resultat av en enkät i kommunerna år 2003*, artikelnr 2003/131/20.
- Socialstyrelsen, lägesbeskrivning. *Fortsatt etablering av FoU-centra på äldreområdet – en andra uppföljning avseende 2003*, juni 2004. Artikelnummer 2004-131-21.
- Socialstyrelsen, lägesbeskrivning. *Tillgång till habilitering och rehabilitering för vuxna med funktionshinder – en kartläggning*, april 2004. Artikelnr 2004-131-13.
- Socialstyrelsen, projektrapport, *Rättighetslag - en styrande faktor*, november 1996, artikelnr 1996/83/13.
- Socialstyrelsen, rapport *Lag om stöd och service; bedömning av personkretsen och insatsen råd och stöd*, 1995, artikelnr 1995/49/7.
- Socialstyrelsen, *Rapport om rehabiliteringsprocessen – innebörd och tillämpning*, september 2000. ISSN 1403-3348. Artikelnr 2000-19-04.
- Socialstyrelsen, rapport, *Barn och ungdomar med funktionshinder. En kartläggning av habiliteringsinsatser enligt HSL och råd och stöd enligt LSS*. December 1998, artikelnr 1997-49-18.
- Socialstyrelsen, rapport, *Lag om stöd och service – LSS. Rådgivning och annat personligt stöd*. Oktober 1995, artikelnr 1995/49/8.
- Socialstyrelsen, *Råd och stöd enligt LSS – en kartläggning i april 1999*, 1999-05-27.

- Socialstyrelsen, SOS-rapport 2000:10. *Lika men ändå olika. Den empiriska utforskande studier av FoU-enheter inom socialt arbete.* ISBN 91-7201-469-5.
- Socialstyrelsen, *Stimulansbidrag för habilitering och rehabilitering. Om rehabiliteringsprocessen – innebörd och tillämpning* 2004:04
- Socialstyrelsen, stöd för rättstillämpning och handläggning. *Bostad med särskild service för vuxna enligt LSS.* ISBN 91-7201-722-8. Artikelnr 2002-101-2.
- Socialstyrelsen, *Tio röster om habilitering och rehabilitering.* En delrapport i ”Kartläggning av barns och ungdomars habilitering” genomförd av Markör AB, 2002–2003
- Socialstyrelsen, underlag från experter. *Individuell plan på den enskildes villkor.* Slutrapport januari 2002. ISBN 91-7201-634-5. Artikelnr 2002-123-24.
- Socialstyrelsen, uppföljning och utvärdering. *Patientens rätt till information, delaktighet och medinflytande. Läget efter lagändringarna 1 januari 1999.* Artikelnr 2003-103-5.
- Socialstyrelsen, uppföljning och utvärdering. *Tillgång till habilitering och rehabilitering för barn och ungdomar med funktionshinder – en kartläggning.* Artikelnr 2003-103-2.
- Socialstyrelsen. Lägesrapport 2002, *Handikappomsorg.* ISBN 91-7201-739-2, artikelnr 2003-131-4.
- Socialstyrelsen. Lägesrapport 2003. *Handikappomsorg.* ISBN 91-7201-837-2. Artikelnr 2004-133-7
- Socialstyrelsen. Statistik socialtjänst 2003:2. *Funktionshindrade personer insatser enligt LSS år 2002.* ISBN 91-7201-761-9, artikelnr 2003-44-02.
- Socialstyrelsen. Statistik socialtjänst 2004:2. *Funktionshindrade personer insatser enligt LSS år 2003.*
- Socialstyrelsen/Länsstyrelserna, rapport. *Icke verkställda beslut och domar enligt LSS och SoL.* Resultat från länsstyrelsernas datainsamling 1 januari 2001.
- Socialstyrelsen/Länsstyrelserna, tillsynsåterföring. *Social tillsyn 2003.* Resultat av länsstyrelsernas tillsyn.
- Socialstyrelsens Meddelandeblad 20/97, *Habiliteringsåtgärder är inte att betrakta som råd och stöd enligt LSS – fyra regeringsrättsdomar.* Socialstyrelsen, psykiatriuppföljningen 1999:2, LSS och psykiska funktionshinder, januari 1999.
- Sterzel, Fredrik, *Författning i utveckling.*

- Stockholms läns landsting, *Expertstöd LSS barn, habilitering, rådgivning och annat personligt stöd enligt LSS för barn och ungdomar med omfattande och varaktiga funktionshinder*, april 1997.
- Stockholms läns landsting, omsorgsnämnden, *PM om ändrad policy för rådgivning och annat personligt stöd enligt LSS och habilitering enligt HSL*, 1997-09-15.
- Stockholms läns landsting, omsorgsnämnden, PM. *Rätten till rådgivning och annat personligt stöd enligt LSS för vuxna med omfattande funktionshinder*. Mars 1996.
- Stockholms läns landsting, omsorgsnämnden, PM. *Rätten till rådgivning och annat personligt stöd enligt LSS för barn och ungdom med omfattande funktionshinder*. Januari 1996.
- Svenska Kommunförbundet. *Kommunernas ekonomiska läge*. Maj 2004. ISBN 9-7289-240-4.
- Svenska Kommunförbundet/Landstingsförbundet, *En forskningsstrategi för kommuner, landsting och regioner*. 2003, ISBN 91-7289-215-3.
- Synskadades Riksförbund, rapportserie 2004:1. *Om vardagsliv för familjer som har barn med synskada – lika problem i olika kommuner*.
- Umeå sjukvårds primärvård, Göta-Pettergruppen, rapport 1998-10-30. *Vad önskar och behöver Maria och Alfred? Om hälso- och sjukvård för personer som får stöd enligt LSS*.
- Västerbottens läns landsting, Handikappförvaltningen, *Råd och stöds grundidéer från reformintention till praxis*.
- Västerbottens läns landsting, Handikappförvaltningen. *Råd och stöd till personkrets 1 och 2 – en enkätundersökning till personer med mellan 20–35 år*. 2000
- Västerbottens läns landsting, riktlinjer för hälso- och sjukvården. *Så arbetar vi med prioriteringar*. Februari 2003.
- Örebro läns landsting, psykiatri och habilitering. *Samverkan mellan landstingets habilitering och kommunernas socialtjänst efter kommunaliseringen*. Juni 1996.
- Örebro läns landsting, psykiatri och habilitering. *Vuxenhabiliteringen i Örebro läns landsting – uppdrag och organisation*. Januari 2002.
- Örebro läns landsting, psykiatri och habilitering. *Vuxenhabiliteringen i Örebro läns landsting. En utvärdering av verksamheten*. Oktober 2000.
- Örebro läns landsting, *Utveckling av LSS råd och stöd till personer med psykiska funktionshinder. Ett treårigt samverkansprojekt*

mellan vuxenhabiliteringen, psykiatrin, RSMH och FPS. Delrapport 1, juni 2003
Örebro läns landsting, *Utveckling av LSS råd och stöd till personer med psykiska funktionshinder. Ett treårigt samverkansprojekt mellan vuxenhabiliteringen, psykiatrin, RSMH och FPS. Delrapport 2, juni 2004.*

Offentligt tryck

- Prop 1999-2000:149. *Nationell handlingsplan för utveckling av hälso- och sjukvården.*
- Prop. (1984/85:176) *med förslag om särskilda omsorger om psykiskt utvecklingsstörda m.fl.*
- Prop. (1997/98:109) *Yrkesverksamhet på hälso- och sjukvårdens område.*
- Prop. (2000/01:6) *Avtal om visst kostnadsansvar för insatser enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade m.m.*
- Prop. (2000:01:80) *Ny socialtjänstlag m.m.*
- Prop. (2001/02:72) *Ändringar i regeringsformen – samarbetet i EU m.m.*
- Prop. (2002/03:65) *Ett utvidgat skydd mot diskriminering.*
- Prop. 1992/93:159. *Stöd och service till vissa funktionshindrade.*
- Prop. 1996/97:60. *Prioriteringar inom hälso- och sjukvården.*
- Prop. 1999/2000:79. *Från patient till medborgare – en nationell handlingsplan för handikapp-politiken.*
- Regeringens skrivelse 2002/03:25. *Uppföljning av den Nationella handlingsplanen för handikappolitiken.*
- Socialdepartementet. *Promemoria om kvalitets- och dokumentationsbestämmelser samt anmälningsplikt vid missförhållande inom verksamheter enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) m.m. 2003-12-01, S 2003-9769/ST.*
- Socialstyrelsen Allmänna Råd 1994:1, *LSS lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade.*
- Socialstyrelsen. *Brev till regeringen 2003-02-17. Dnr 72-1219/2003 Problem kopplade till lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) – särskilt insatsen bostad med särskild service för vuxna.*
- Socialstyrelsen. *Brev till regeringen, uppföljning av FoU-centra inom äldreområdet 2003-03-30. Dnr 73-281/2002.*

- Socialutskottets betänkande (1992/93:SoU19) *Stöd och service till vissa funktionshindrade.*
- Socialutskottets betänkande (200/01:SoU4) *Avtal om visst kostnadsansvar för insatser enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade m.m.*
- Socialutskottets betänkande (2000/01:SoU18) *Ny socialtjänstlag m.m.*
- Socialutskottets betänkande 2001/02:SOU 7. *Handikappolitik.*
- SOS 2002:9 (S) Socialstyrelsen. Föreskrifter och Allmänna råd. *Bostad med särskild service för vuxna enligt 9 § 9 lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS).*
- SOU 1991:46. *Handikapp, välfärd, rättvisa.* Betänkande av 1989 års handikapputredning.
- SOU 1993:93. *Vårdens svåra val.*
- SOU 1999:21. *Lindkvists nia – nio vägar att utveckla bemötandet av personer med funktionshinder.*
- SOU 1999:97. *Socialtjänst i utveckling.*
- SOU 2001:56. *Funktionshinder och välfärd.*
- SOU 2003:123. *Utvecklingskraft för hållbar välfärd.*
- SOU 2003:15. *Läromedel specifikt. Betänkande om läromedel för funktionshindrade.* Stockholm 2003. ISBN 91-38-21951-4.
- SOU 2004:68. *Sammanhållen hemvård*

Kommittédirektiv

Utredning om vissa hjälpmedel för personer med funktionshinder samt om vissa insatser enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade

---

**Dir.
2001:81**

Beslut vid regeringssammanträde den 18 oktober 2001.

Sammanfattning av uppdraget

En särskild utredare tillkallas med uppdrag att analysera vissa frågor på hjälpmedelsområdet och lämna förslag till åtgärder. Den särskilde utredaren skall också förtydliga vissa insatser enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS).

Inom hjälpmedelsområdet skall analysen avse

- hjälpmedelsförsörjningen för barn i förskoleverksamhet, barn, ungdomar och vuxna inom det offentliga skolväsendet, sådana fristående skolor som står under statlig tillsyn, kompletterande utbildningar som berättigar till studiestöd eller statsbidrag, högskoleutbildning, samt folkhögskoleutbildning,
- de förändrade förutsättningarna på hjälpmedelsområdet genom utvecklingen inom informations- och kommunikationsteknologi och digital teknik,
- avgiftssystemet för hjälpmedel och därtill hörande regler i hälso- och sjukvårdslagen (1982:763), samt
- gränsdragningen vad gäller ansvaret mellan individuella hjälpmedel för personer med personlig assistans och arbetshjälpmedel för assistenterna.

Förtydligandena vad gäller LSS skall avse

- regleringen av insatsen rådgivning och annat personligt stöd,
- tillämpningsområdet för 23 § LSS, samt
- kommunernas hälso- och sjukvårdsansvar för personer som bor i bostad med särskild service för barn och ungdomar, bostad

med särskild service eller annan särskilt anpassad bostad för vuxna.

Bakgrund

Den nationella handlingsplanen för handikappolitiken

I den nationella handlingsplanen för handikappolitiken "Från patient till medborgare" fastslås tre nationella mål (prop. 1999/2000:79 bet. 1999/2000:SoU14, rskr. 1999/2000:240). De tre målen är

- en samhällsgemenskap med mångfald som grund,
- att samhället utformas så att människor med funktionshinder i alla åldrar blir fullt delaktiga i samhällslivet, samt
- jämlikhet i levnadsvillkor för flickor och pojkar, kvinnor och män med funktionshinder.

Personer med funktionshinder skall ha samma möjligheter som andra att röra sig i samhället och delta i samma sammanhang. Alla skall ha samma möjligheter att ta del av information och göra sig hörda. Alla skall också ha lika möjligheter och skyldigheter att bidra till samhällets utveckling. Många får sina funktionsnedsättningar när de blir äldre. De nationella målen för äldrepolitiken (prop. 1997/98:113, bet. 1997/98:SoU24, rskr. 1997/98:307) är att äldre skall

- kunna åldras i trygghet och med bibehållet oberoende,
- kunna leva ett aktivt liv och ha inflytande i samhället och över sin vardag,
- mötas med respekt samt
- ha tillgång till god vård och omsorg.

För att målen skall kunna uppnås inom såväl handikappolitiken som äldrepolitiken krävs att samhället är tillgängligt för alla. Det gäller såväl den fysiska miljön som information och service. I vissa fall räcker det inte med generella anpassningsåtgärder utan det behövs kompletterande insatser i form av särskild service och hjälpmedel.

I den nationella handlingsplanen för handikappolitiken, Från patient till medborgare (prop. 1999/2000:79, s. 110 ff.), aviserades att en särskild utredare skulle utses för att se över hjälpmedelsförsörjningen för studerande med funktionshinder inom hela utbild-

ningsområdet inklusive förskolan. I handlingsplanen aviserade regeringen dessutom att en särskild utredare skulle tillsättas med uppgift att föreslå ett förtydligande av vad som avses med insatsen rådgivning och annat personligt stöd enligt LSS.

Med anledning av den tekniska utvecklingen på hjälpmedelsområdet aviserades i budgetpropositionen för år 2001 (prop. 2000/01:1) en särskild utredning. Syftet med denna utredning är att undersöka hur behoven av hjälpmedel för de grupper av funktionshindrade som av olika skäl inte har kunnat tillgodogöra sig de nya rönen inom den tekniska utvecklingen skall kunna tillgodoses på ett bättre sätt.

Tidigare reformer av betydelse för utredningen

Våren 1983 beslöt riksdagen att hälso- och sjukvårdshuvudmännen fr.o.m. den 1 juli 1984 skulle överta ansvaret för hjälpmedel i undervisningen (prop. 1982/83:174, bet. 1982/83:SoU26, rskr. 1982/83:367). Med den s.k. Ädelreformen år 1992 övertog kommunerna ansvaret bl.a. för att tillhandahålla vissa hjälpmedel, framför allt sådana som används i den dagliga livsföringen (prop. 1990/91:14, bet. 1990/91:SoU9, rskr. 1990/91:97). I samband med den s.k. Handikappreformen år 1994 förtydligades landstingens och kommunernas ansvar för hjälpmedelsförsörjning, habilitering och rehabilitering inom sina respektive områden. Detta skedde genom införandet av två nya paragrafer i hälso- och sjukvårdslagen (1982:763), HSL. I förarbetena till lagändringen anges vad som bör klassificeras som hjälpmedel för den dagliga livsföringen samt hjälpmedel för vård och behandling (prop. 1992/93:159, bet. 1992/93:SoU19, rskr.1992/93:321).

Utanför HSL:s tillämpningsområde faller arbetshjälpmedel som regleras i förordningen (2000:630) om särskilda insatser för personer med arbetshandikapp, vissa hjälpmedel som behövs för att genomgå arbetslivsinriktad rehabilitering, hjälpmedel inom förskoleverksamheten samt särskilda pedagogiska hjälpmedel inom hela utbildningsområdet, inklusive förskoleverksamheten.

I samband med Handikappreformen infördes en ny lag, lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, LSS (prop. 1992/93:159, bet. 1992/93SoU:19, rskr.1992/93:321). Några av insatserna i lagen är

- rådgivning och annat personligt stöd,
- familjehem eller bostad med särskild service för barn och ungdomar, samt
- bostad med särskild service för vuxna eller annan särskilt anpassad bostad för vuxna.

Rådgivning och annat personligt stöd fanns som särskild omsorg för personer med utvecklingsstörning redan enligt lagen (1985:568) om särskilda omsorger om psykiskt utvecklingsstörda m.fl. (omsorgslagen). Syftet med insatsen är att tillförsäkra personer med omfattande funktionshinder kvalificerade insatser från flera kompetensområden för att underlätta det dagliga livet. Landstingen svarar för insatsen och får sedan 1994 ett statsbidrag om 200 miljoner kronor per år för merkostnader som de beräknades få genom att LSS ger en större grupp rätt till rådgivning och annat personligt stöd än den tidigare omsorgslagen. Såväl familjehem som bostad med särskild service för barn och ungdomar bör användas flexibelt utifrån barnets och familjens behov. Även bostad med särskild service för vuxna skall kunna utformas på olika sätt utifrån den vuxnes behov. Huvudformerna som kan urskiljas är gruppbofastad och servicebofastad.

Socialstyrelsen har följt upp effekterna av såväl Ädel- som Handikappreformen samt stimulansbidragen för habilitering och rehabilitering.

Avgifter för hjälpmedel – relevant lagstiftning

I HSL regleras landstingens och kommunernas ansvar för hälso- och sjukvård. Med hälso- och sjukvård avses enligt 1 § HSL åtgärder för att medicinskt utreda, förebygga och behandla sjukdomar och skador. I hälso- och sjukvårdsansvaret ingår enligt förarbetena även ansvaret för hjälpmedel till funktionshindrade (prop. 1981/82:97 s. 40, jfr prop. 1992/93:159 s. 200).

Enligt 3 b § HSL är ett landsting skyldigt att erbjuda hjälpmedel till personer med funktionshinder som är bosatta i landstinget eller är kvarskrivna och stadigvarande vistas där. I 18 b § samma lag anges att denna skyldighet i vissa situationer i stället åvilar kommunerna.

Genom 26 § HSL ges landsting och kommuner befogenhet att ta ut vårdavgifter. Innebörden av termen vårdavgifter är inte närmare

definierad i HSL. I förarbetena sägs dock att landstingens och kommunernas befogenhet att bestämma avgifter för hälso- och sjukvård anges i bestämmelsen (prop. 1981/82:97 s. 133 och prop. 1990/91:14 s. 156).

I 26 a § HSL finns ett stadgande som begränsar den enskildes skyldighet att under vissa omständigheter betala vårdavgifter (högkostnadsskydd). I lagtexten anges bl.a. att den som har betalat vårdavgifter för öppen hälso- och sjukvård enligt HSL i andra fall än som avses i 18 § första stycket HSL (dvs. i fall då kommunen är ansvarig för sjukvården, läkarvård undantagen, i bl.a. särskilda boendeformer för äldre) under vissa särskilt angivna förhållanden är befriad från att betala ytterligare avgift. I förarbetena anges att de vårdavgifter som är tänkta att omfattas av högkostnadsskyddet är begränsade till patientavgifter för läkarvård och sjukvårdande behandling inom landstingen samt läkarvård och sjukgymnastik hos privata vårdgivare (prop. 1996/97:27 s. 68).

Situationen inom vissa delar av hjälpmedelsområdet

Hjälpmedel inom utbildning

År 1984 träffades en överenskommelse mellan staten och Landstingsförbundet som innebar att sjukvårdshuvudmännen tog över huvudmannskapet för hjälpmedel i undervisningssituationen. Samtidigt tog de även över kostnadsansvaret för att tillhandahålla hjälpmedel för elever med funktionshinder i grundskolan, gymnasieskolan, statlig och kommunal vuxenutbildning samt för studenter med funktionshinder vid universitet och högskola. Nuvarande lagstiftning tillämpas dock olika i fråga om vilket ansvar landstingen har för deltagare på folkhögskolornas kurser. Överenskommelsen om att ta över ansvaret gällde endast vissa preciserade grupper, vilket innebär att inte alla med funktionshinder omfattas.

En rad förhållanden på hjälpmedelsområdet har förändrats efter år 1984. Hjälpmedelsutbudet har utökats. Nu gällande lagstiftning tolkas och tillämpas olika i fråga om landstingens ansvar för hjälpmedel. Ett exempel är vad som skall anses vara grundutrustning i skolan eller läromedel och därmed skolhuvudmannens ansvar och vad som är ett personligt hjälpmedel för den dagliga livsföringen och därmed landstingets ansvar. Landstingen gör också olika bedömningar av vilka grupper av funktionshindrade som skall

omfattas av sjukvårdshuvudmännens skyldighet att inom ramen för hälso- och sjukvårdslagen (1982:763), HSL, tillhandahålla hjälpmedel.

Vid utbildning på annan ort än hemorten kan hjälpmedel behövas på två ställen. Det kan gälla studier vid folkhögskolor, universitet och högskolor men även t.ex. vid specialskolor samt riks- och regionalt rekryterande skolor så som de riksrekryterande gymnasieutbildningarna för döva, hörselskadade och rörelsehindrade elever. Hjälpmedelshanteringen kan då fördröjas på grund av dels svårigheter att bedöma behov på distans och dels oklarheter i kostnads- och ansvarsfördelningen. Elever i samma verksamhet kan också komma att få hjälpmedel enligt olika praxis.

Mot bakgrund av de oklarheter som finns när det gäller ansvaret för hjälpmedelsförsörjningen inom hela utbildningsområdet inklusive förskolan anser regeringen att en översyn bör göras. Det finns dessutom anledning att analysera behovet av och ansvaret för finansieringen av hjälpmedel i samband med arbetsmarknadsutbildning, grundläggande företagsförlagd utbildning och s.k. kvalificerad yrkesutbildning.

Den tekniska utvecklingen

Under senare år har den tekniska utvecklingen gått kraftigt framåt vilket gjort det möjligt att utveckla och ta fram nya produkter på hjälpmedelsområdet. Enligt FN:s standardregler från år 1993 för att tillförsäkra människor med funktionsnedsättning delaktighet och jämlikhet, fortsättningsvis FN:s standardregler, bör personer med funktionshinder garanteras tillgång till sådana hjälpmedel som bidrar till ökat oberoende i det dagliga livet. För att uppnå detta bör tillgängligt tekniskt kunnande användas för att förbättra hjälpmedlens standard och effektivitet (regel 4, punkt 1 och 3).

Datorer och därtill hörande hjälpmedel har inneburit något av en revolution för många funktionshindrade. Synskadade kan med hjälp av datorn t.ex. söka och behandla information samt få den presenterad på ett tillgängligt sätt genom syntetiskt tal eller punktskrift. Datorn kan med kompletterande utrustning ibland användas som eller ersätta hjälpmedel på en rad områden, t.ex. för mottagning och uppläsning av taltidningar och talböcker samt bild- eller texttelefoni. Andra exempel på teknisk utveckling är nya digitala hörapparater och ett nytt talbokssystem. Samtidigt visar erfaren-

heter på skillnader mellan landstingen i fråga om vad som förskrivs som hjälpmedel. I takt med teknikutvecklingen uppstår också frågor om vilken huvudman som skall svara för olika typer av hjälpmedel.

Regeringen har, som tidigare nämnts, redan i budgetpropositionen för år 2001 aviserat en utredning med syfte att göra nya produkter som utvecklas på hjälpmedelsområdet mer tillgängliga. Nedan ges några exempel på sådana produkter och svårigheterna kring dessa.

Datorbaserade hjälpmedel

Hjälpmedelsinstitutet har i en rapport till regeringen, IT för funktionshindrade och äldre – Förslag till handlingsprogram för åren 1998–2002, beskrivit följande problem kring datorbaserade hjälpmedel:

- skärpta regler för förskrivning som i vissa landsting utesluter grupper som tidigare fått hjälpmedel
- oklar ansvarsfördelning mellan kommuner, landsting och andra berörda huvudmän,
- svårigheter att få datorhjälpmedel för lek och träning, samt
- svårigheter för personer med lättare rörelsehinder, eller med funktionshinder som MBD/DAMP, autism, hjärnskada, dyslexi och inlärningssvårigheter eller kognitiva funktionshinder att få datorbaserade hjälpmedel.

I flertalet landsting betraktas datorn som ett hjälpmedel i sig medan den i några landsting ses som en standardprodukt i hemmen. I de senare svarar hjälpmedelsverksamheten endast för anpassningen när datorbaserade hjälpmedel förskrivs.

Ett nytt talbokssystem

Talboks- och punktskriftsbiblioteket (TPB) har under ett antal år tillsammans med andra länder utvecklat en ny digital standard för talböcker som inom några år kommer att ersätta de gamla kassettbanden och kassettbandspelarna. De nya talböckerna kan läsas med hjälp av en dator eller en särskild talboksspelare. Från och med år 2000 läses alla talböcker in med den nya digitala tekniken. År 2010 skall enligt planerna hela talboksbeståndet vara överfört till den nya standarden. TPB avser att upphöra med att producera kassettkopior år 2005. Den huvudsakliga låneverksamheten sker vid de lokala biblioteken som tar egna beslut om takten för avveckling av

talboksutlåning på kassett. Fyra procent av befolkningen är berättigad att låna talböcker. TPB beräknar att cirka 75 000–90 000 av dessa är aktiva berättigade talboksläsare. Det har dock visat sig att landstingens syncentraler i varierande grad skriver ut de nya talboksspelarna som hjälpmedel.

Avgifter för hjälpmedel m.m.

Av FN:s standardregler framgår att alla som behöver hjälpmedel så långt det är möjligt skall ha tillgång till sådana. Detta kan, enligt standardreglerna, innebära att de är gratis eller finns till en så låg kostnad att personer med funktionshinder har råd att köpa dem (regel 4, punkt 4).

Hjälpmedel tillhandahålls många gånger utan avgift av landstingen eller kommunerna. Avgifter förekommer dock, bl.a. för utprovning och tillhandahållande av hjälpmedel. För vissa hjälpmedel har en del landsting infört särskilda avgiftssystem. Några sådana exempel är avgifter för hörhjälpmedel, specialcyklar och ortopediska skor. Socialstyrelsen kartlade åren 1998–99 verksamheten med hörhjälpmedel. Kartläggningen visade att tio landsting hade infört ett kostnadstak för hörhjälpmedel som innebär att den hörselskadade bara kan få en äldre analog hörapparat utan kostnad. För att få en digital hörapparat får den hörselskadade i dessa landsting själv betala mellanskillnaden mellan kostnadstaket och den faktiska kostnaden för den dyrare hörapparaten vilket kan innebära en avgift på omkring 3 000–3 500 kronor per hörapparat för den enskilde.

Handikappombudsmannen har i en skrivelse till regeringen (dnr S2001/3244/ST) framfört att avgiftsbestämmelser m.m. i HSL bör ses över. Detta eftersom lagen tillåter dels stora skillnader i avgiftsuttag mellan olika landsting för samma typ av hjälpmedel, dels skillnader i avgiftsuttag inom ett och samma landsting för olika typer av hjälpmedel. Handikappombudsmannen framhåller vidare att den enskilde individens möjlighet att få kompensatoriska hjälpmedel inte får vara beroende av var i landet personen bor eller vilken typ av hjälpmedel som personen har behov av och hänvisar till regel 4 i FN:s standardregler. Dessutom visar en rapport av Socialstyrelsen, Avgifter och kostnader – för den enskilde personen med funktionshinder (dnr S2000/8532/ST) att det förekommer att

människor, framför allt familjer som har barn med vårdbidrag, avstår från hjälpmedel på grund av kostnaderna.

Regeringen har genom bl.a. skrivelser från Socialstyrelsen och De Handikappades Riksförbund uppmärksammat på att det förekommer vissa problem med hur de bestämmelser i HSL som rör hjälpmedel för funktionshindrade och avgifter för hjälpmedel skall tolkas. Svårigheterna gäller landstingens och kommunernas formella möjligheter att avgiftsbelägga hjälpmedel, om dessa omfattas av regeln om behandlingsalternativ samt om avgifter för hjälpmedel kan anses omfattas av HSL:s högkostnadsskydd i öppen hälso- och sjukvård. Socialstyrelsen har anfört att vägledning om vad som skall gälla kan hämtas från olika förarbeten och tidigare, numera upphävd, lagstiftning men framhållit att innebörden inte framgår entydigt av lagtexten.

Det finns alltså skäl att utreda om det behöver införas ett skydd för den enskilde mot höga hjälpmedelsavgifter. Det finns också, med anledning av vad bl.a. Socialstyrelsen har anfört, skäl att se över om någon bestämmelse som berör hjälpmedel i HSL behöver förtydligas.

Gränsdragning mellan individuella hjälpmedel för personer med personlig assistans och arbetshjälpmedel för assistenter

I samband med Ädelreformen kom sängar och lyftar i kommunens särskilda boendeformer att betraktas som ett arbetsgivaransvar med hänvisning till bl.a. arbetsmiljölagen (1977:1160). Ansvarsfördelningen mellan huvudmännen tydliggjordes i lokala avtal som träffades mellan huvudmännen. Om en enskild, som beviljats assistansersättning enligt lagen (1993:389) om assistansersättning (LASS), väljer att själv anställa sin assistent är han arbetsgivare för denne. Han eller hon kan också välja att låta ett bolag eller ett kooperativ vara arbetsgivare. Dessa personer har i flera fall fått avslag på begäran om t.ex. säng, lyft eller rullstol som körs av personal. Hjälpmedlen har betraktats som utrustning för personalen och anses därmed vara ett ansvar för arbetsgivaren.

Landstingsförbundet och Svenska Kommunförbundet har tillsammans år 1996 i rapporten Hjälpmedelsansvarets fördelning mellan landsting och kommun föreslagit att om den enskilde till följd av ett funktionshinder är i behov av en anpassad säng eller lyft i sin bostad bör dessa kunna betraktas som ett individuellt hjälp-

medel i den dagliga livsföringen även om de också används av personalen. Arbetsgivarens ansvar avser enligt förslaget i rapporten endast sådan utrustning som krävs för att förebygga och förhindra ohälsa och olycksfall bland personalen.

Förslaget är inte bindande och vissa landsting gör en annan bedömning. Eftersom kostnaden för arbetshjälpmedel till den personliga assistenten inte kan täckas av den statliga assistansersättningen har den enskilde själv samt kooperativ och små företag svårt att täcka sådana utgifter. Detta kan leda till en begränsning i den enskildes möjligheter att fritt välja anställningsform för den personliga assistansen. Det finns därför skäl att klargöra ansvarsfördelningen på detta område.

Oklarheter om vissa insatser i lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade

Rådgivning och annat personligt stöd

En av de insatser som kan beviljas enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) är rådgivning och annat personligt stöd. Skillnader i tolkningar av begreppet i fråga har funnits såväl under den tid då lagen (1985:568) om särskilda omsorger om psykiskt utvecklingsstörda m.fl. (omsorgslagen) var i kraft som sedan LSS infördes. Tolkningssvårigheterna grundar sig på att gränsdragningen mellan begreppet rådgivning och annat personligt stöd i LSS och sådana vård- och behandlingsinsatser, bl.a. i form av habilitering och rehabilitering som omfattas av hälso- och sjukvårdslagen (1982:763), HSL, är oklar. I ett avgörande från Regeringsrätten (RÅ 1989 ref. 79) klargjordes att omsorgslagen kunde vara ett komplement till HSL när det gällde individens behov av habiliteringsåtgärder, t.ex. i form av behandling av logoped, om behovet faktiskt inte tillgodosågs på annat sätt.

Efter det att LSS trädde i kraft har frågan om hur begreppet rådgivning och annat personligt stöd skall tolkas åter varit föremål för Regeringsrättens prövning. I Regeringsrättens avgörande, RÅ 1997 ref. 49, slår Regeringsrätten fast att habiliteringsåtgärder inte ryms inom begreppet rådgivning och annat personligt stöd i LSS utan att sådana åtgärder skall vidtas inom ramen för HSL. Regeringsrätten konstaterade att gränsdragningen mellan rådgivning och annat personligt stöd och habilitering är oklar.

Regeringsrättens avgörande (RÅ 1997 ref. 49) har, enligt Socialstyrelsen, försvårat för den enskilde att få insatsen rådgivning och annat personligt stöd beviljad enligt LSS jämfört med vad som gällde dessförinnan. Antalet personer med beslut om insatsen i fråga har minskat med cirka 7 600 från 24 000 år 1996 till 16 400 år 2000 samtidigt som det totala antalet personer med insatser enligt LSS ökade med drygt 9 000 under samma tid. Socialstyrelsens uppföljning av statsbidraget till rådgivning och annat personligt stöd visar att större delen av bidraget gått till habiliteringsverksamhet. Av totalt 16 400 personer hade knappt 1 600 personer som tillhörde grupp tre i LSS personkrets fått insatsen rådgivning och annat personligt stöd beviljad per den 1 november 2000.

Den särskilde utredaren om bemötande av personer med funktionshinder konstaterade i slutbetänkandet Lindqvists nio -nio vägar att utveckla bemötandet av personer med funktionshinder (SOU 1999:21) att oklarheten i begreppet rådgivning och annat personligt stöd bl.a. inneburit att många som sökt insatsen fått avslag. Det har också varit svårt för enskilda att få fram information om insatsen, var den kan sökas och vilket innehåll den har. Den särskilde utredaren föreslog därför att lagen skulle förtydligas. Utgångspunkten skulle därmed vara att återställa det ursprungliga syftet. De flesta remissinstanser som yttrade sig i frågan instämde i utredarens förslag.

Med hänsyn till de oklarheter beträffande tolkningen av innebörden i begreppet rådgivning och annat personligt stöd enligt LSS som finns anser regeringen att syftet med och förutsättningarna för att få insatsen måste förtydligas. Förtydligandet bör också gälla på vilket sätt insatsen kan vara ett komplement till åtgärder som ges enligt annan lagstiftning.

Bostad med särskild service

Av 7 § LSS följer att en person som omfattas av LSS personkrets bl.a. har rätt till insatserna boende i familjehem eller bostad med särskild service för barn eller ungdomar samt bostad med särskild service för vuxna eller annan särskilt anpassad bostad för vuxna (9 § 8 och 9 LSS) om han eller hon behöver sådan hjälp i sin livsföring och om hans eller hennes behov inte tillgodoses på annat sätt. I nyssnämnda insatser ingår enligt 9 c § LSS omvårdnad (undantaget annan särskilt anpassad bostad för vuxna). Dessutom ingår fritids-

verksamhet och kulturella aktiviteter i bostad med särskild service för barn, ungdomar eller vuxna. Enligt 17 § LSS får ett landsting eller en kommun med bibehållet ansvar sluta avtal med någon annan att tillhandahålla insatser enligt LSS. I 23 § samma lag föreskrivs att ett privaträttsligt subjekt måste ha länsstyrelsens tillstånd för att få driva sådan verksamhet som avses i bl.a. 9 § 8 och 9 LSS.

Riksdagens ombudsmän (JO) har uppmärksammat regeringen på de skilda uppfattningarna i frågan om bestämmelsen om tillståndspflicht i 23 § LSS är tillämplig när en kommun står för bostäder med särskild service för vuxna och eventuella gemensamma lokaler men överlåter driften i övrigt, dvs. omvårdnad, fritidsverksamhet och kulturella aktiviteter, till ett privaträttsligt subjekt (dnr S2001/6092/ST).

Länsstyrelsen i Stockholms län anser att 23 § LSS har skrivits med 69 § SoL som förebild (dnr S2000/893/ST). I 69 § tredje stycket SoL sägs uttryckligen att tillstånd inte behövs för sådan verksamhet som kommunerna genom avtal enligt 4 § SoL har överlämnat till enskild att utföra. Enligt JO ligger det dock närmast till hands att tolka 23 § LSS på så sätt att det även krävs tillstånd av länsstyrelsen i en sådan situation. LSS bör enligt JO ses som en specialreglering i förhållande till såväl SoL som den allmänna kommunalrättsliga lagstiftningen om rätt för en kommun att i viss utsträckning använda sig av privaträttsliga subjekt för sin verksamhet. JO konstaterar att undantagsbestämmelsen i 69 § SoL inte har sin motsvarighet i LSS och att det saknas sådana uttalanden i förarbetena som gör det möjligt att säkert slå fast att det varit lagstiftarens avsikt att det inte skall krävas tillstånd för ovan angiven verksamhet.

JO har i sin skrivelse till regeringen framhållit det otillfredsställande i att 23 § LSS inte tillämpas på samma sätt av länsstyrelserna, särskilt mot bakgrund av att det finns en straffbestämmelse kopplad till stadgandet (28 § LSS). Det finns därför skäl att låta utredaren se över denna fråga.

Kommunerna skall enligt 18 § HSL erbjuda hälso- och sjukvård till dem som bor i sådan boendeform eller bostad som avses i 20 § andra stycket, 21 § tredje stycket eller 69 § första stycket 2 SoL. Bostad med särskild service beviljad med stöd av LSS omnämns inte i lagtexten. Av förarbetena till 9 § LSS framgår dock att det är lagstiftarens avsikt att samma förhållanden skall gälla för boende enligt 9 § 8 och 9 LSS som för boende enligt SoL (prop. 1992/93:159, s.182). Olika tolkningar görs i dag i fråga om

kommunernas hälso- och sjukvårdsansvar för boende i bostäder med särskild service enligt LSS. Socialstyrelsen har i en skrivelse till regeringen framhållit behovet av ett klargörande, varför lagstiftningen bör ses över i detta avseende.

Uppdraget

Mot bakgrund av de brister och oklarheter inom hjälpmedelsförsörjningen som redovisats ovan skall en särskild utredare tillkallas med uppdrag att analysera situationen och vid behov föreslå åtgärder på följande områden

- hjälpmedelsförsörjningen för barn i förskoleverksamhet,
- barn, ungdomar och vuxna inom det offentliga utbildningsväsendet, sådana fristående skolor som står under statlig tillsyn, kompletterande utbildningar som berättigar till studiestöd eller statsbidrag, högskoleutbildning samt folkhögskoleutbildning,
- de förändrade förutsättningarna på hjälpmedelsområdet genom utvecklingen inom informations- och kommunikationsteknologi och digital teknik,
- avgiftssystemet för hjälpmedel och därtill hörande regler i HSL, samt
- gränsdragningen vad gäller ansvaret mellan individuella hjälpmedel för personer med personlig assistans och arbets-hjälpmiddel för assistenterna.

I fråga om hjälpmedel inom utbildningen skall utredaren utgå i från de frågeställningar som presenteras i den nationella handlingsplanen för handikappolitiken (prop. 1999/2000:79 s. 110 ff.). Utredaren skall även analysera behovet av och ansvaret för hjälpmedel i samband med grundläggande företagsförlagd utbildning och i s.k. kvalificerad yrkesutbildning. Utredaren skall också analysera om det finns behov av att införa regler som skyddar personer som behöver hjälpmedel från att betala höga avgifter för dessa samt undersöka om någon bestämmelse som berör hjälpmedel i HSL behöver förtydligas.

Utredaren skall dessutom föreslå förtydliganden samt lämna förslag om bestämmelserna bör ändras i något avseende vad avser

- regleringen av insatsen rådgivning och annat personligt stöd enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS)
- tillämpningsområdet för 23 § LSS, samt
- kommunernas hälso- och sjukvårdsansvar för boende i bostad med särskild service enligt LSS.

Även i fråga om rådgivning och annat personligt stöd skall den särskilde utredaren utgå från de frågeställningar som anges i handlingsplanen för handikappolitiken (prop. 1999/2000:79 s. 85 ff.).

Utredaren skall lämna de förslag till författningsändringar och andra åtgärder som uppdraget kan ge anledning till. Om utredaren föreslår författningsändringar skall han eller hon utarbeta och lägga fram fullständiga förslag.

Utredaren skall i sitt arbete samråda med dem som berörs, t.ex. Arbetsmarknadsstyrelsen, Socialstyrelsen, Specialpedagogiska institutet, Landstingsförbundet, Svenska Kommunförbundet och Hjälpmedelsinstitutet, samt handikapp- och pensionärsorganisationer. Utredaren skall under arbetet ta del av erfarenheterna från det uppdrag regeringen givit Socialstyrelsen om habilitering för barn, ungdomar och vuxna med funktionshinder. Utredaren bör i de delar som avser hjälpmedelsförsörjningen även ta del av Hjälpmedelsinstitutets erfarenheter från arbetet med informationsteknologi för funktionshindrade och äldre, beakta målen i handlingsplanen för eEurope, beakta vad Skollagskommittén (dir 1999:15) överväger samt samråda med utredningen om läromedel för barn, elever och vuxenstuderande med funktionshinder (dir. 2001:65). Utredaren bör i fråga om den tekniska utvecklingen på hjälpmedelsområdet också samråda med Post- och telestyrelsen, Talboks- och punktskriftsbiblioteket och Taltidningsnämnden.

Vid de kostnadsberäkningar och konsekvensbeskrivningar som skall göras enligt 14–16 §§ kommittéförordningen (1998:1474) skall utredaren enbart utgå från respektive huvudmans ansvar enligt lagstiftningen och bortse från frivilliga åtaganden som kan påverka beräkningarna. Konsekvenserna för jämställdheten mellan kvinnor och män skall beaktas.

Redovisning av uppdraget

Den särskilde utredaren skall redovisa sitt uppdrag senast den 10 januari 2003.

(Socialdepartementet)

Kommittédirektiv

Tilläggsdirektiv till Utredningen om vissa hjälpmedel för personer med funktionshinder samt om vissa insatser enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (S 2001:06)

**Dir.
2002:20**

Beslut vid regeringssammanträde den 14 februari 2002.

Sammanfattning av tilläggsuppdraget

Den särskilda utredaren skall, utöver vad som anges i kommittédirektiven (dir 2001:81) till Utredning om vissa hjälpmedel för personer med funktionshinder samt om vissa insatser enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, även se över systemet för arbetshjälpmedel. Utredaren skall slutredovisa sitt arbete senast den 15 september 2003.

Bakgrund till tilläggsuppdraget

De ursprungliga direktiven

Regeringen beslutade den 18 oktober 2001 att tillkalla en särskild utredare (dir. 2001:81) att analysera vissa frågor på hjälpmedelsområdet och lämna förslag till åtgärder. Den särskilda utredaren skall också förtydliga vissa insatser enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, LSS.

Delat ansvar för arbetshjälpmedel

Ansvar för att administrera, tillhandahålla och utveckla stöd till hjälpmedel på arbetsplatsen, arbetshjälpmedel, skiljer sig från vad som gäller de hjälpmedel som omfattas av sjukvårdshuvudmännens ansvar enligt hälso- och sjukvårdslagen (1982:763). Samtidigt kan

det ibland vara svårt att skilja på arbetshjälpmedel och hjälpmedel som används i olika sammanhang i den dagliga livsföringen.

Arbetsmarknadsverket (AMV) svarar för bidrag till hjälpmedel till bl.a. arbetslösa och nyanställda medan Riksförsäkringsverket (RFV) och försäkringskassorna har ansvar för bidrag till hjälpmedel till dem som redan har en anställning. Även arbetsgivarna har ett ansvar för dem som redan har en anställning.

Arbets hjälpmedel inom AMV:s ansvarsområde regleras i förordningen (2000:630) om särskilda insatser för personer med arbetshandikapp. Arbets hjälpmedel inom RFV:s och försäkringskassornas ansvarsområde regleras i förordningen (1991:1046) om ersättning från sjukförsäkringen enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring i form av bidrag till arbetshjälpmedel. Där finns bestämmelser om bidrag till arbetshjälpmedel som behövs som ett led i rehabilitering av en försäkrad som förvärvsarbetar.

Enligt arbetsmiljölagen (1977:1160) skall arbetsförhållandena anpassas till människors olika förutsättningar i fysiskt och psykiskt avseende.

Ibland uppstår frågan om vem som äger det eller de hjälpmedel som inköpts till en arbetsplats, eftersom stöd kan lämnas både till arbetsgivaren och den funktionshindrade. Frågan aktualiseras bl.a. när en person byter arbetsgivare.

Ansvarsfördelningen för arbetshjälpmedel uppfattas som oklar

Ansvarsfördelningen mellan AMV, RFV, försäkringskassorna och arbetsgivarna uppfattas som oklar. Det delade ansvaret ställer stora krav på samordning av alla inblandade på hjälpmedelsområdet för såväl information om arbetshjälpmedel som provning, upphandling, teknikutveckling, uppföljning etc. Detsamma gäller underhåll och reparationer av beviljade hjälpmedel. Det är viktigt att oklarheterna undanröjs och att samordningen fungerar så att den enskilde inte skall gå miste om nödvändigt stöd. Alla ansvariga måste också tillsammans kunna påverka och stödja utvecklingen på området.

Även gränsdragningen till hälso- och sjukvårdens ansvarsområde är ibland oklar. RFV granskade, inom ramen för sin tillsyn, 888 beslut om bidrag till arbetshjälpmedel under första kvartalet 1999. Fyrtio procent av besluten avsåg bidrag till hörselhjälpmedel. RFV kopplar den stora andelen ansökningar om bidrag till hörselhjälpmedel till att många landsting bara beviljade analoga hörapparater

medan de flesta sökande önskade digitala hörapparater som är dyrare.

Hjälpmiddelsinstitutet aktualiserar, i sin rapport om den framtida inriktningen och omfattningen av institutets verksamhet, frågan om ett samordnat system för provning och upphandling av arbetshjälpmedel. Institutet jämför med den samordning som finns för hjälpmedel inom hälso- och sjukvården (Analysrapporten – förslag till verksamhetsinriktning och resursramar för Hjälpmiddelsinstitutet för perioden 2003–2005).

Uppdraget

Den särskilda utredaren skall se över det nuvarande systemet för arbetshjälpmedel. Översynen skall avse ansvarsfördelningen och samordningen mellan berörda huvudmän vad gäller ansvaret för t.ex.

- information, utprovning, tillhandahållande, träning och uppföljning samt underhåll och reparationer av arbetshjälpmedel,
- utveckling och provning av nya arbetshjälpmedel, samt
- upphandling.

Möjligheterna att underlätta för personer med funktionshinder att komma in och stanna kvar på arbetsmarknaden skall vara utgångspunkten för översynen.

Utredaren skall även kartlägga upphandlingen av och ägarförhållandena för sådana hjälpmedel och anpassningar som den funktionshindrade och/eller arbetsgivaren beviljas bidrag till att köpa eller hyra.

Utredaren skall lämna de förslag till författningsändringar och andra åtgärder som översynen kan ge anledning till. Om utredaren föreslår författningsändringar skall fullständiga förslag till sådana läggas fram. Konsekvenserna för jämställdheten mellan kvinnor och män skall beaktas.

Utredaren skall i denna del av sitt uppdrag även samråda med arbetsmarknadens parter och handikapporganisationer samt med den utredning om de arbetsmarknadspolitiska programmen, anställning med lönebidrag och skyddad anställning hos offentlig arbetsgivare som regeringen avser att tillsätta.

Redovisning av uppdraget

Den särskilda utredaren skall enligt de ursprungliga direktiven slutföra sitt arbete senast den 10 januari 2003. Med ändring av denna tidpunkt skall utredaren slutredovisa sitt arbete senast den 15 september 2003.

(Socialdepartementet)

Kommittédirektiv

**Tilläggsdirektiv till Utredningen om vissa
hjälpmedel för personer med funktionshinder
samt om vissa insatser enligt lagen
(1993:387) om stöd och service till vissa
funktionshindrade (S 2001:06)**

**Dir.
2003:111**

Beslut vid regeringssammanträde den 18 september 2003.

Förlängd tid för uppdraget

Med stöd av regeringens bemyndigande den 18 oktober 2001 har chefen för Socialdepartementet tillkallat en särskild utredare med uppdrag att se över situationen på hjälpmedelsområdet samt att göra förtydliganden när det gäller vissa insatser enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, LSS (dir. 2001:81). Den särskilda utredaren skall även se över systemet för arbetshjälpmedel (dir. 2002:20). Utredningen skall enligt direktiven redovisa sina uppdrag senast den 15 september 2003.

Utredningstiden förlängs, vilket innebär att utredningen skall redovisa sina uppdrag senast den 15 juni 2004.

(Socialdepartementet)

Kommittédirektiv

**Tilläggsdirektiv till Utredningen om vissa
hjälpmedel för personer med funktionshinder
samt om vissa insatser enligt lagen
(1993:387) om stöd och service till vissa
funktionshindrade (S 2001:06)**

**Dir.
2004:100**

Beslut vid regeringssammanträde den 1 juli 2004.

Förlängd tid för uppdraget

Med stöd av regeringens bemyndigande den 18 oktober 2001 har chefen för Socialdepartementet tillkallat en särskild utredare med uppdrag att se över situationen på hjälpmedelsområdet samt att göra förtydliganden när det gäller vissa insatser enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, LSS (dir. 2001:81). Den särskilda utredaren skall även se över systemet för arbetshjälpmedel (dir. 2002:20). Utredningen skall enligt direktiven (2003:111) redovisa sina uppdrag senast den 15 juni 2004.

Utredningstiden förlängs, vilket innebär att utredningen skall redovisa sina uppdrag senast den 29 oktober 2004.

(Socialdepartementet)